

REDACTIUNEA,
Administrațiunea și Tipografia
Brașov, piața mare nr. 30.
TELEFON Nr. 226.
Scrisori neretracate nu se
primesc.
Manuscrisuri nu se retrimite.
Inserate
se primesc la Administrațiunea
Brașov și la următoarele
BIBLIOTECI DE AȘAZIURI:
In Viena la M. Duker Nachf.,
Nr. Argonfeld & Emmer Le-
ser, Heinrich Schalek, A. Op-
pelt Nachf., Anton Oppelt.
In Budapesta la A. V. Golber-
ger, Ekstein Bernat, Iuliu Le-
opold (VII. Erzsébet-körút).
Prețul inserțiilor: o serie
garmond pe o coloană 10 bani
pentru o publicare. Publicări
mai dese după tariful și invo-
lak. — RECLAME pe pagina
2-a o serie 20 bani.

GAZETA TRANSILVÂNIEI.

ANUL LXXI.

GAZETA apare în fiecare zi
Abonamente pentru Austro-Ungarie:
Pe un an 24 cor., pe șase luni
12 cor., pe trei luni 6 cor.
M-rii de Duminică 4 cor. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
M-rii de Duminică 8 fr. pe an.
Se prenumeră la toate ofi-
ciile poștale din țară și din
afară și la d-rii colectorii.
Abonamentul pentru Brașov:
Administrațiunea, Piața mare
târgul Inului Nr. 30. etajul
I. Pe un an 20 cor., pe șase
luni 10 cor., pe trei luni 5 cor.
Cu dusul acasă: Pe un an 24
cor., pe șase luni 12 cor., pe
trei luni 6 cor. — Un esem-
pliar 10 bani. — Atât abona-
mentele, cât și inserțiile
sunt a se plăti înainte.

Nr. 39

Brașov, Luni-Marti 19 Februarie (3 Martie)

1908.

Fonduri naționale pentru școlile sătești.

1.

O problemă grea pentru România de sub coroana Ungariei este azi la ordinea zilei întreținerea în condițiile noiei legi a instrucțiunii, a școlilor noastre dela sate. Pentru școlile medii, pentru seminarele teologice, pentru institutele pedagogice și pentru alte așezăminte culturale, sunt anumite fonduri particulare. Numai școlile sătești sunt lăsate în sarcina comunelor, cari le-au susținut și le susțin cum pot. Noua lege impune acum anumite condițiuni pentru localitățile de școală și pentru salariile învățătorilor; condițiuni cari, dacă nu le vor implini comunele, le va implini statul, și școlile vor deveni maghiare. La întrebarea, ce e de făcut în fața acestei primejdii de desnaționalizare? Să mai jertfească poporul sătean pentru școlile confesionale, ori să le desființeze? — conzistoriile noastre din Blaj și Sibiu, sub direcțiunea cărora stau aceste școli, au luat hotărârea de a le susține și mai departe, cum se va putea.

Un corespondent al „Gazetei Transilvânienii”, tare în credința despre rezistența morală a poporului român, e de părere ca, acolo unde școala nu se va putea susține altfel, să se ceară, fără frică de maghiarizare, ajutorul statului; „pentru că din al nostru cerem”. Și în adevăr, o primejdie mult mai mare pentru tinerele generațiuni de a-și uita limba și tradițiunile naționale, sunt grădinile de copii, la cari segândiau Ungurii transilvânieni încă din prima jumătate a veacului trecut, și le priveau ca „o mană cerească”, ca un liman de mântuire pentru ei de valurile crescânde ale românismului, cari se temeau că-i vor îneca. Azi există o lege de atâția ani, pentru aceste instituțiuni; cu toate acestea, până acum cel puțin, pare că nu se simte primejdia lor. Cei de pe unde sunt asiluri sau grădini de copii maghiare, vor ști mai bine. Altfel ar fi, când Ungurii și-ar putea realiza deplin planul lor, putând înființa în fiecare comună, urbană sau rurală, grădini de copii, și silind poporul întreg să-și instruiască micile vlăstare pe timp mai îndelungat dela sinul mamelor. Dar până atunci, vorba proverbului, ori se pierde samariul, ori moare măgarul.

Însă, și fără o prea mare frică de maghiarizare, e bine, e necesar să avem pentru instrucțiunea poporului dela țară, mai ales pentru aceasta, școlile noastre naționale, și să nu lăsăm întreținerea lor numai în sarcina comunelor. Onorabilul preot militar, d-i G. Vlăssa, a făcut nu de mult, în coloanele Gazetei, foarte nimerita propunere, ca băncile române să vie în ajutorul acestor școli. Și stimabilul autor are cuvânt de a se plânge, că publicul nostru inteligent nu ia act de laudabila sa propunere. Până acum numai două glasuri am văzut ridicându-se în coloanele „Gazetei”, în favoarea acestei propuneri.

Onorabilul d. protopop, Ioan Hăteganu, o susține cu multă căldură, arătând starea de plâns a sârmanului nostru popor, supt până la oase de multe dări și greutăți de tot felul, ce apasă asupra-i.

Un alt corespondent anonim, *Quisque* în nrul 33 al „Gazetei” susține și dânsul propunerea d-lui Vlăssa, însă dându-i o mai mare întindere. „*Quisque*” recomandă reflecșiunii tuturor punând în discuție publică întrebarea, cum s’ar putea crea un *fond comun* pentru întreținerea școlilor sătești și prin alte mijloace, nu numai prin băncile populare. Și are dreptate. Mai întâiu că pentru un asemenea scop trebuie să contribuim cu toții, nu numai cei cu capitaluri; apoi în Ungaria, unde guvernul se teme, sau mai bine, își dă aparența de a se teme și de freamătul frunzelor, cine știe dacă un ajutor regulat și statornic numai din partea băncilor nu s’ar lua, ca nu știu ce pretext în contra statului, pentru a lua măsuri în contra acestor așezăminte economice, deși ele prin ajutorul dat școlilor confesionale, ar veni indirect și în ajutorul statului. Propunerea anonimului este de mare însemnătate și făcută la timp. Nici odată lipsa unui asemenea fond nu s’a simțit mai mult decât astăzi, în urma legii de instrucțiune a ministrului Apponyi. Avem fonduri pentru alte instituțiuni de cultură, și nu avem nimic pentru școlile sătești. Și fără acest sprijin, multe din ele poate cele mai multe, dacă nu toate, sunt amenințate a se desființa, sau a deveni tot atâtea cuiburi de desnaționalizare a neamului.

Dar o să se zică, că prea se grămădesc contribuțiunile particulare și benevole, deja destul de numeroase, pe lângă contribuțiunile oficiale ale statului, cari și numai singure sunt destul de grele. Afară de „Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român”, — care, lie zis în treacă, e departe de a fi susținută cum s’ar putea, și cum ar trebui, — afară de „Asociațiunea pentru fond de teatru”, sunt atâtea alte societăți și reuniuni culturale, în deosebite orașe, și se fac atâtea colecte și contribuiri pentru scopuri de interes public.

Așa este; dar toate aceste contribuiri benevole le fac mai mult orășenii și partea cultă a națiunii, care ori ce s’ar zice, stă mai bine decât bietul țaran sărac și incult dela sate. Și asupra acestuia a rămas până azi cea mai grea contribuțiune națională, întreținerea școlilor elementare. În alte state, în România d. e., școlile primare rurale ca și cele urbane și alte instituțiuni, sunt întreținute de stat; și astăzi se lucrează mult pentru a ridica la o stare mai bună aceste școli, cari lasă încă mult de dorit în toată privința și cari sunt și prea puține față cu numărul populațiunii. Pentru că oamenii se pătrund din zi în zi mai mult de adevărul, că *cestiunea țărănească*, ca și celelalte probleme economice, politice, religioase, numai prin cultură își pot

afla adevărata lor deslegare. Românii din Ungaria, pe lângă grele contribuțiuni de sânge și de avere pentru întreținerea statului, sunt siliți să-și întrețină singuri și toate instituțiunile naționale de cultură, prin fonduri create pentru acest scop și prin alte contribuțiuni din averea particulară. Și cea mai grea din aceste contribuțiuni rămăue cum amintii în spinarea poporului dela sate.

Atentatul contra școlilor grănițarești.
Ni se scrie din Făgăraș: »Aflu că »ilustrii conducători« n’au fost de față la ședința comisiunei administrative, în care s’a pus la cale atentatul contra școlilor române grănițarești. Deputatul Șerban, care face parte din comisiune și care e pretutindenea unde nu-l cauți și nicăieri, unde ar trebui să fie, a luat, după cum ni se spune, cunoștința numai din »Gazeta« despre acel atentat; mai aflu, că, după ce a căzut bomba, deputatul Șerban dimpreună cu vicarul Macaveiu, și cu preoții Receanu și Comșa s’au adresat la comitetul administrativ al fondului grănițarilor din Reg. I., la Sibiu, provocându-l să conchieme o adunare generală extraordinară în timpul cel mai scurt. Ni se mai spune, că deputatul Șerban a fost incredințat cu compunerea unui *recurs* în contra ordinului comisiunei administrative, pe care îl vor subscrie toți președinții școlilor grănițarești.

Banul Croației despre alegerile dietale.
Corespondentul din Agram al ziarului »Pester Lloyd« a avut o convorbire cu Banul Rauch, care nu s’a arătat surprins de rezultatul alegerilor, deși nu se aștepta la o așa de completă înfrângere a candidaților partidului guvernamental. Starea creată acum, a zis Banul, e de preferat stării de mai înainte. Situația este foarte serioasă atât pentru Croația cât și pentru Ungaria. Mișcarea al căreia rezultat sunt alegerile de acum nu e numai politică, ci după motivele ei agrar-socială. La ce poate duce o asemenea mișcare, nu e nevoie de spus. Ungaria nu se poate lăpăda de orice răspundere în cele ce s’au petrecut, căci a considerat în tot-deauna Croația și dorințele sale ca o cantitate neglijabilă, trecând asupra Croației la ordinea zilei atunci când era cu putință să se dea mișcării altă direcție.

Care e calea spre a eși din această situație, nu pot spune acum. Atâta pot zice că liniștea nu poate fi restabilită decât prin muncă rodnică. În momentul acesta plin de pericole, Croația are nevoie de fapte, nu de vorbe. Programul pe care l’am anunțat cu învoirea Coroanei și a guvernului ungar conține multă asemenea muncă, dar lucrarea aceasta trebuie făcută repede, dacă Ungaria nu vrea să se găsească într-o situațiune, care să nu-i mai lase libertatea hotărârei. Atât timp cât voiu sta în acest post — a încheiat Banul — voiu avea necontenit în vedere interesul Croației; asta se știe și nu mai e nevoie s’o repet.

Situația în Croația. Un redactor al ziarului »Pester Lloyd«, a avut câteva convorbiri cu deputații croați, asupra situației și rezultatului alegerilor. Deputatul Dr. *Nicolici*, membru important al Croației, care a obținut 3 mandate, spune între altele: În urma rezultatului alegerilor, situația banului e cu totul sdruncinată. Guvernul său nu mai poate continua în urma experienței fără de folos, pe care a făcut-o timp de 8 luni. Fostul președinte al Landtagului, Bogdan *Medakovići* declară că rezultatul alegerilor nu l’a surprins de loc, de oarece se aștepta la acest rezultat. Calculele Ungurilor cu partidul radical s’au dovedit greșite și actualul guvern nu va mai putea continua.

D-rul Iosef Frank, președintele par-

tidului Starcevići vorbind, de șansele actualului guvern, spune, că ele depind de guvernul ungar, care numește direct sau indirect guvernul din Croația și creiază partide de împăcare croato-maghiare.

Frank spune că la convorbirea pe care a avut-o cu primul ministru Wekerle i-a declarat că absolutismul, cu care se procedează de 20 de ani în Croația, s’a dovedit nefolositor și trebuie căutată o rezolvire sănătoasă a chestiei croate. Wekerle a respins însă propunerea.

Semnal timpului. După cum se știe Camera italiană a decis, ca religiuena să nu mai fie obiect ordinar al învățământului în școlile populare. Măsura aceasta luată de Camera italiană este, cum se pare, îndreptată în contra clericalilor intransigenți și a Vaticanului. Ca însă să se poată împăca conștiința bunilor creștini catolici, Camera a decis, ca *părinții să fie îndreptățiți a-și instrui copiii în localul școlii printr’un catechet ales și plătit de ei în localul școlii.* Este de notat: că comunele au dreptul a *primi sau a respinge* regulamentul Camerei în privința instrucțiunii religioase.

Din dieta ungară.

În ședința de Sâmbătă s’a continuat dezbaterea proiectului revizuirii regulamentului Camerei. Au luat cuvântul deputații *Kovacs*, *Hoffmann* (disident) și fostul ministru de Justiție *Polonyi*, care a vorbit timp de peste 3 oare contra proiectului. Între altele *Polonyi* a spus că revizuirea ar fi impusă de Maj. Sa, în scopul de a înlesni guvernului rezolvarea chestiunilor militare și că guvernul, în loc să ațâțe toate partidele opoziționiste și naționalitățile prin stăruința sa asupra revizuirii regulamentului, ar face mai bine să urmeze o politică de împăciuire față de partide și naționalități, de oarece aceasta ar fi în interesul Ungariei.

La sfârșitul ședinței au fost mai multe *interpelări*. Dep. *Polit* a interpellat în chestiunea *liniei ferate din Sandjag*. *Polit* a spus că Ungaria e în primul rând interesată în evenimentele din Balcani. Din cauza proiectului Austriei pentru construirea căii ferate sandjiacale s’a întâmplat o deplasare a politicei puterilor în Macedonia. În urma conferinței dela Muerzsteg puterile însărcinaseră pe Austria și Rusia cu executarea reformelor prevăzute în această conferință.

Acordul austro-rus însă e acum turburat, din pricină, că proiectul austriac asupra liniei ferate sandjiacale e socotit ca o tendință a Austriei de a înainta spre Salonic. Făcând aceasta, Austria se expune însă la o răzvrătire a Bosniacilor nemulțumiți de dominația austriacă. Afară de asta, statele balcanice nu se vor simți nici ele mai liberate prin un triumf al tendințelor austriace în Balcani.

E probabil însă că aceste tendințe vor fi împiedicate prin acțiunea Puterilor mari, cari acum par a vroi să urmeze fiecare o politică izolată în Balcani. Aceasta ne-o dovedește, de pildă, noia propunere a guvernului englez pentru numirea unui guvernator general în Macedonia. *Polit* întreabă: »Contribuit a guvernul ungar, ca monarhiei noastre să i se acorde de către Sultan încuviințarea pentru construirea căii ferate Sandjiacale? Această încuviințare obținută de monarhia noastră la Constantinopole, a turburat înțelegerea cu Rusia dela Muerzsteg, din 1897, și în genere mai există această înțelegere? Ce atitudine are monarhia noastră față de linia ferată transbalcanică proiectată de Rusia? Monarhia noastră va sprijini reforma justiției propusă de marile Puteri și rămasă în suspens din pricina împotrivirii Sultanului? Monarhia noastră a fost ea sprijinită de Germania la Constantinopole atât în ce privește linia ferată Sandjiacală, cât

„ECONOMUL“, institut de credit și economii, societate pe acțiuni, în CLUJ.

CONVOCARE.

„ECONOMUL“, institut de credit și economii, societate pe acțiuni, în Cluj, își va ținea

Adunarea generală ordinară a XXII-a,

în 25 Martie st. n. a. c. la 10 oare a. m. în localitatea institutului (Strada Wesselényi Miklós Nr. 26.)

Obiectele adunării vor fi:

1. Raportul direcțiunii.
2. Raportul comitetului de reviziune.
3. Stabilirea bilanțului pro 1907 și fixarea dividendei.
4. Esmiterea alor 3 acționari pentru verificarea procesului verbal și scrutare.
5. Fixarea marcelor de prezență.
6. Alegerea unui membru în direcțiune.
7. Alegerea comitetului de reviziune pe 3 ani.
8. Eventuale propuneri în cadrul statutelor.

La această adunare să invite acționarii institutului, făcându-se atenți la dispozițiunile §§-lor 19 și 20 din statute.

Din ședința direcțiunii institutului de credit și economii „ECONOMUL“ în Cluj ținută în 22 Februarie 1908.

Dr. Izidor Marcu m. p.,
prezident.

Dr. Frâncu m. p.,
director executiv.

Contul Bilanț pro 1907.

A C T I V E :		Cor.	fl.	P A S I V E :		Cor.	fl.
Cassa în număr		100 856	30	Capital social :			
Bon în Giro-Conto		1.186	17	emisiunea I.	100.000—		
Bon în casa de păstrare poștală		4.032	11	" II.	100 000—		
Imprumuturi pe obligațiuni cu caventați	42.811—			" III.	152.737-86	352.737	86
Imprumuturi pe obligațiuni hipotecare	150.609 32	193 420	32	Fond de rezervă	156 805 10		
Cambii escomptate		2.336 446	15	Fondul special de rezervă	13.238-86		
Credite cambiale cu acoperire hipotecară		163 261	—	Fond de pensuni	46.437-08		
Realități		93 396	37	Fond pentru zidirea unei bis. gr. cat. în Cluj	2.004-18		
Cont-Curent		63.250	64	Fondul școalei	234-22		
Efecte publice		175.575	—	Fondul Alesandru Bohățiel	2.080—	220.799	44
Realități vândute		3.030	—	Depuneri spre fructificare		1.402.430	37
Diverse conturi debitoare		26.305	38	Reescompt		1.115.141	—
Interese de reescompt anticipate		4.089	—	Dividende neridicate		1.224	—
Mobiliar	9 014-38			Diverse conturi creditoare		2 385	—
amortizare	904-38	8.110	—	Interese tranzitoare		37.572	39
				Profit net		45.668	38
		3.177,958	44			3.177,958	44

Contul Profit și Pierdere pro 1907.

E R O G A Ț I U N I :		Cor.	fl.	P E R C E P Ț I U N I :		Cor.	fl.
I. Interese :				I. Interese :			
pentru depuneri spre fructificare	66.135-39			dela cambii escomptate	188.799-09		
" reescompt	64.797 01			" imprumuturi pe obligațiuni	27.821-44		
" 4 fonduri	8.552 56			" efecte publice	2.876-55		
" versam. din emis. III. pro 1907	6.146-76	145.631	72	" credite cambiale cu acop. hipotecară	7.916-06	230.268	59
II. Spese :				" cont-curent	2.855-45		
salare	20.199-08			II. Provisiuni diverse		18.449	89
bani de quartir	2.925—			III. Chirie și arânzi		8.585	91
imprimare, registre, rep. la mob. și diverse	14.260-74						
marce de prezență	1.960—	39.344	82				
III. Contribuțiuni :							
directă	13.184 21						
10% dare după interese de depuneri	6.536-38						
competință de timbru	457-34	20.177	93				
IV. Amortizațiuni :							
pretensiuni dubioase	5.577-16						
10% amortizare din mobiliar	904-38	6.481	54				
V. Profit net		45.668	38				
		257,304	39			257,304	39

Cluj, la 31 Decembrie 1907.

Dr. Frâncu m. p.
dir. executiv.

Dr. Izidor Marcu m. p. Ioan Nestor m. p.

Dr. Márk m. p.

Dr. Coriolan Pop m. p.

I. Br. Hodosiu m. p.

Dr. Daian m. p.

Stetan Havasi m. p.

Ezaminând conturile de mai sus liam aflat în consonanță cu cărțile.

Cluj, la 22 Februarie 1908.

Dr. Victor Poruțiu m. p.
președinte.

Simeon Pop m. p.

Iosif Lissai m. p.

A. C. Domșa m. p.

Gavrilă Pop m. p.

A. Mandeal m. p.

Vasilie Dregan m. p.

Raportul comitetului de reviziune.

Onorată adunare generală!

În decursul anului 1907 am examinat în mai multe rânduri cărțile principale și auxiliare ale institutului de credit și economii „Economul“, mai departe am examinat bilanțul anului 1907 și contul profitului și pierderilor și am aflat, că acelea sunt conduse cu conștiinciozitate și purtate cu toată acuratețea.

Am cercat și ne-am convins, că activele arătate în valori și efecte să află de față și în consonanță cu registrele de contabilitate și induse în inventar.

Vă rugăm deci a primi bilanțul și a da absolutul direcțiunii și subscrierului comitet de supraveghiere.

Proiectul direcțiunii referitor la împărțirea profitului net l'am examinat și-l recomandăm spre primire, prin urmare propunem să se dea:

5% dividendă acționarilor K. 10.000—

20% fondului de rezervă „ 7.133 67

10% pentru scopuri filantropice, din care 2% p. fondul zid. bis. gr. cat. Cluj, admia. de inst. 713-37, 8% împărțind prin adunarea generală K. 2853 47 „ 3.566 84

10% tantiema direcțiunii „ 3.566 84

4% „ directorului executiv „ 1.426 74

7% tantiema funcționarilor K. 2.498-78

5% „ comitetului de supraveghiere „ 1.783-42

2% „ „ membrii externi „ 713 37

5% fondului de pensuni „ 1.783 42

7% „ special de rezervă „ 2.498-78

Restul de 30%

Supradividenda acționarilor „ 6.000—

Dotarea eserviciului informator „ 1.800—

Remunerațiuni p. personalul care nu se împărțesește din tantiemă „ 1.200—

Mesei studenților academiei Cluj „ 700—

Pentru acquirarea unui aparat de proiecțiune în preț de K. 800 rata I. „ 400—

Pentru ajutorarea școlii gr. cat. din Gilău „ 100—

Supra dotarea fondului de pensuni „ 500—

total „ 45.668-38

Cluj, la 22 Februarie 1908.

Dr. Victor Poruțiu m. p.

Simeon Pop m. p.

Iosif Lissai m. p.

A. Mandeal m. p.

președinte.

Gavrilă Pop m. p.

Vasilie Dregan m. p.

A. C. Domșa m. p.